

CERKVENA ORGANIZACIJA NA HRVAŠKEM

Edina škofija na Hrvaškem je bila Ninska škofija, ustanovljena v Trpimirovem času, v 9. stoletju. Takrat se je tudi začelo pokristjanjevanje Hrvatov. Po koncu pokristjanjevanja koreepiskop (pomožni škof) ni bil postavljen, saj je bil ninski škof pravi rezidencialni škof. Ta škofija je bila podrejena oglejskemu patriarhu kot metropolitu. V Zdeslavom času so hoteli, da bi vpliv Bizanca izpodrinil vpliv Ogleja, a so se Hrvati temu uprli.

V začetku desetega stoletja je Bizanc Rimu izročil oblast nad dalmatinskimi škofijami, ta izročitev pa je bila trajna. Pojavilo se je vprašanje cerkvene organizacije na Hrvaškem in v Dalmaciji.

Leta 925 je bil sklican sabor (sinoda) v Splitu. Razpravljali so o: primatu in obrednem jeziku.

1. Papežu se je zdel največji problem »barbarski« liturgični jezik, ki so ga uvedli učenci Cirili in Metoda, ko so iz Velike Moravske pribežali v Dalmacijo in delovali naprej. Vprašanje je bilo: ali naj še naprej dovoli bogoslužje v slovanskem jeziku z glagolskimi obrednimi knjigami.

Na saboru so izdali sklep: Noben škof ne sme v prihodnje posvetiti nobenega duhovnika v slovanskem jeziku, toda že prej posvečeni lahko čitajo molitve v tem jeziku. Prav tako ne sme noben škof dovoliti, da bi se bogoslužje izvajalo v slovanskem jeziku, razen v skrajni sili. Specialno dovoljenje mora v tem primeru dati papež.

Če bi se ta sklep dosledno izvajal, bi slovansko bogoslužje izginilo samo po sebi v eni generaciji. Do tega pa ni prišlo, ker latinska duhovščina ni imela dovolj ljudi, da bi takoj zamenjala glagoljaše, niti dovolj moči, da bi uničila te duhovnike, glagoljaši so bili namreč povezani z ljudstvom.

2. Za vlogo metropolita v Dalmaciji in na Hrvaškem sta se potegovala zadarski in ninski škof. Na podlagi cerkvenih kanonov je imela primat le tista cerkev, ki ga ima že od najstarejših časov. Splitska cerkev (ki ni imela dolge tradicije) je navezala svoje delovanje na obstoj stare škofije v Solinu (Salona), o kateri so menili, da je obstajala že v apostolskih časih, torej je metropolitna čast pripadla splitskemu škofu.

Ninska škofija je bila kot nova tvorba 9. stoletja ukinjena. Škof Girgur je lahko zbiral med 3 mesti: Sisak, Duvno in Skradin, izbral je slednje.

Girgur je protestiral proti sklepom sabora, zato so leta 928 sklicali nov sabor. Le-ta pa je bil le formalnost, saj so le potrdili sklepe prejšnjega in s tem so postali sklepi veljavni in obvezni.

Hrvaška je v celoti prišla pod vodstvo latinsko dalmatinskega klerka. Na izvolitev nadškofa in škofov niso imeli hrvaški vladarji nikakršnega vpliva, volili so jih meščani in duhovniki povečini iz vrst domačih Romanov. Hrvaški vladarji pri utrjevanju fevdalizma in svoje oblasti niso imeli takšne opore v cerkvi, kot če bi cerkveni starešina bival na hrvaškem ozemlju. Dalmatinske škofije so po ukinitvi ninske škofije razširile svojo oblast v notranjost hrvaške države.

V času Krešimirja IV . (1058 – 1074) se je zopet pojavilo cerkveno vprašanje. Tedaj sta se vzhodna in zahodna cerkev dokončno ločili (1054).

V rimski cerkvi je leta 1059 prišlo na lateranskem koncilu do obsežnega reformnega gibanja (poenotena je bila cerkvena organizacija in obred v bogoslužju).

Hrvaški kralji so se od sredine 11. stoletja spet povezali s cerkvijo, da bi utrdili omajano oblast.

Leta 1060 je prišlo do 3. sabora v Splitu: sprejeli so iste sklepe kot na lateranskem koncilu in še 2 sklepa:

1. duhovniki si morajo briti brado in brke (dokaz, da je bil videz dalmatinskih duhovnikov bizantinski – pravoslaven)
2. prepoved posvetitve v duhovnika nekoga, ki ne zna latinsko (kazen – izobčenje)

Sklepi so povzročili ogorčenje pri Hrvatih. Na čelo nezadovoljnežev so se postavili trije duhovniki: Wulf, Zdeda / Cededda in opat Potepa. Te izredne politične razmere v 11. stoletju, so povzročile to, da se je slovanski jezik in z njim glagolica utrdili v delu Hrvaške in Istri. Prišlo je do razkola v katoliški cerkvi, saj sta bila na čelu cerkva dva papeža. Glagoljaši se za prepoved niso menili in so delovali naprej.

Leta 1064 je bil sklican nov sabor v Splitu. Zdedi je uspelo pobegniti in je kasneje spet deloval na otoku Krku, kaj se je zgodilo s Potepo, ne vemo, Wulfa pa so zaprli kot heretika in ga v zaporu v Splitu verjetno zastрупili.

Kasneje iz Zvonimirjevega (1075 – 1089) časa je ohranjena Baščanka, to je spomenik, katere napis je izklesan v glagolskih črkah, kar dokazuje, da se je glagolska služba obdržala.